

HAFİYELER ÖNDE GİDER*

1001 Gece Denemeleri

SALÂH BİRSEL, 1919'da doğdu. İlk şiiri 1937'de *Gündüz* dergisinde çıktı. Günlüklerini 1950'de *Beş Sanat* dergisinde yayımlamaya başladı. Türk şiirinde özgün bir yer edinen Birsal daha çok aklın ve zekânın egemenliğini ön planda tutan, şairanelikten uzak, yergici şiirlere ağırlık verdi. Asıl ününü 1970'ten sonra yayımladığı *1001 Gece Denemeleri* ve *Salâh Bey Tarihi* olarak adlandırdığı dizi kitapları ve günlükleriyle elde etti. Şair ve deneme yazarı Salâh Birsal 1999'da vefat etmiştir.

Salâh Birsal'in yayınevimizden yayımlanan kitapları:

1001 Gece Denemeleri:

Gandhi ya da Hint Kirazının Gölgesinde, Kurutulmuş Felsefe, Bahçesi, Nezleli Karga, Paf ve Puf, Şiir ve Cinayet, Yapıştırma Bıyık, Şişedeki Zenci

Salâh Bey Tarihi:

Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Boğaziçi Şingir Mingir, İstanbul-Paris, Kahveler Kitabı, Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi

Roman:

Dört Köşeli Üçgen

Şiir:

Köçekçeler (*Bütün Şiirleri*)

Bunların yanı sıra şair dostu anısına hazırladığı Rüştü Onur (*Şiirleri - Mektupları - Ardından Yazılanlar*) kitabı da yayınevimiz tarafından yayımlanmıştır.

*SEL YAYINCILIK / DENEME

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş – İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ – DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu – İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 851**
1001 Gece Denemeleri: 08
ISBN 978-975-570-857-7

HAFİYELER ÖNDE GİDER

Salâh Bîrsel

Deneme

© Jale Türkan Bîrsel, 2017
© Sel Yayıncılık, 2017

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Yayına hazırlayan: Mısra Gökyıldız
Kapak tasarımı ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Nisan Yayınları, 1991
SEL'de Birinci Baskı: Nisan, 2017

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Salâh Bîrsel

Hafiyeler Önde Gider

Deneme

Ram Ram Ram

Papini bir denemesinde Yeni Zelanda'nın güneyindeki bilinmez bir adadan söz açar.

Gerçekte bu, yazarın kafasında yarattığı bir adadır. Büyük bir parçası dağlık olduğu için tarıma elverişli değildir. Denizde balığın zırnığı yoktur. Bu yüzden ada yöneticileri her yıl – doğumlar, ölümleri bastırmaktadır– ne kadar kalabalık birikimi olmuşsa o kadar insanı yok ediyorlardır.

Oy çektirilerek saptanan kurbanlara üç gün süre tanınmakta, üç gün sonunda kendini öldürmeyenler de adalılarının eliyle bir çuvala tıklıp denize postalanmaktadır.

Doğrusu bu, ancak 770 kişiyi besleyecek durumda olan adanın geleceğini korumak için bulunmuş bir yöntemdir ama insanların, başkalarının öldürülmesinden aldıkları yüce mutluluğu da sergilemektedir.

Stendhal'in *İtalya Hikayeleri*'nde de insanoğlunun bu fıskırışar ve haykırışar yanını gösteren bir öykü vardır. Beatrice Cenci'nin serüveni. Kızcağız şen şakrak bir dünya yakışığıdır ki babası François'yu, namuslu bölgelerine el atmak istediği için, üvey anası Lucrece ve de Ağabeyi Giacomo ile birlikte öldürmüştür.

Katil kız, son dakikaya değin, Papa'nın kendisini bağışlayacağını umut eder. Ne ki, cinayeti babasının kendi üstüne geldiği anda değil de daha sonraki bir günde işlediği için Papa Cenapları böyle bir pabucu yarım işe yanaşmaz.

Demek isteriz ki, Beatrice, Lucrece ve de Giacomo 11 Eylül 1599 Cumartesi gününden önce hiçbir şeyden habersiz değildiler. Ama o sabah Saint-Ange Köprüsü Meydanı'nda hazırlıklar

bitip de yolculara, sabahın altısında, dünyalarının değiştirileceği duyurulunca Beatrice yığıltılı vayvillimler koparır:

– Aman Yarabbi, nasıl olur da böyle şakkadak ölüşüm?

Ölumbazlar saat sekizde günah çıkarır. Mannaja denilen giyotinle zincir artık onların hizmetindedir. Sekizde Miséricorde rahipleri de o yürek oynatan haçlarını getirip cezaevinin kapısına diker. Dışarıya ilk Giocomo çıkarılır. Kapının eşiğinde diz çöküp dua eder, Çarmıhtaki İsa'nın yaralarını öper. Daha sonra da cellat onu arabaya yerleştirir.

Sokakta, pencere ve damlarda biriken tokmak gibi kalabalık güredek coşmuştur. Boğuk ve derinden gelen bir güşültü işitilir. İlahiler başlayınca alay da yola koyulur. Bu kez Savello Cezaevi'nden Beatrice'le analığı alınır. İki kadın da haçın önünde bağlılıklarını göstermeyi unutmaz. Sonra da, birbiri ardından, ayak ayak yürümeye başlarlar. Üstlerinde rahibelerinki gibi giysiler vardır. Göğüsleri ve omuzları süssüzdür. Yalnız kollar geniş ve plisedir. Başları ise yarı beline değin inen büyük tafta peçelerle örtüldür. Sinyora Lucrece'in peçesi, ayrıntıları atlamayalım, siyahtır. Ayaklarında da topuksuz siyah kadife terlikler öykünün şekerini artırmaktadır. Genç kızın peçesi ise entarisi gibi mavi tafa tandandır. Ayrıca omuzlarında gümüş sırmadan büyük bir atkı, ayağında kırmızı kordonlu beyaz kadife terlikler vardır.

Ey okur, vallahi bir an dur! Bu kız 16 yaşındadır. Her adım atışından garip bir incelik, bir çıtıptılık fışkırıyordur. Yanaklarının ortasında iki gamze açmuştur. Alayın son sıralarındakiler onun için gözyaşı döküyorlardır. Her şey bittikten sonra, başı çiçeklerle donatıldığında, uyuyor, dahası yaşarken sık sık yaptığı gibi gülüyor sanılacaktır.

Stendhal, Sinyora Lucrece'in dur durak bilmeden ağladığını söyler. Çaresiz ve umarsız, Giocomo'ya gelince, onun bedeni de, yöneme uygun olarak, araba içinde kerpetenleniyordur. Gelgelelim, 26 yaşındaki körpe adam gıkını bile çıkarmıyordur.

Alayın Saint-Ange Köprüsü Meydanı'nın alt kısmına ulaşabilmesi bir sorun olmuştur. Kalabalık ve arabalar yollarını sık sık

kesmiştir. İki kadınla Giocomo'yu hazırlanmış olan çadıra sokarlar. Az biraz sonra cellatbaşı, katil anayı almak için yine oraya seyirtecektir. Sinyoranın elleri, arkasına bağlıdır. Tafta peçe ise hâlâ başındadır. Yeniden Tanrı'ya yakarır, başışlanmasını diler ve kutsal yaraları öper. Terliklerini kaldırımında bırakır –bunu cellatbaşı buyurmuştur– ve pişmanlığından ötürü idam kerevetine bin zorlukla çıkar. Peçeyi başından çekip çıkardıklarında, omuzları ve göğsü çıpcııldak ortaya fırlar ki bu, kendisini çok utandırır. Stendhal, utanmanın zincirli idam tahtasının üstüne ata atlar gibi bindiği vakit de sürgit olduğuna işaret edecektir.

Beatrice ise sıra gelip de cellatbaşının kendisine doğru yaklaştığını görünce şapalakaşır. Babası uyurken, gözlerine mıh mıhladığında bunca telaş göstermemiştir. Kısacası o da haçın önünde stop eder. Bacağını büyük bir çeviklikle ölüm tahtasından aşırır. Ve de boynunu mannaja'nın altına yerleştirir.

Bastıbacak, şişman, beyaz ten ve siyah sakal Giocomo'nun işini ise cellatbaşı, seyircilere yeni bir numara sunmak için, kafasına güz vurarak bitirir.

Seyirciler sevinçten uçma kertelerine gelmiştir. İskeleler, pencereler ve dallarla dudak dudağa öpüşen meraklıların topu kantin atıyordur. Meydan, göz alabildiğine, şap şap kalabalık. Aralıkta bir iskele çöker, birçok kişi kalıbı dinlendirir. Bu da Stendhal'in, "Böylece Beatrice, Tanrı'nın huzuruna bir sürü insanla çıktı," demesine yol açacaktır. Gerçekte Stendhal, öyküyü anlatırken meydanadaki coşkuyu takım taklavatıyla vermekten kaçınır. Çünkü o, Fransızların yürek karıştıran her şeye katlanmadıklarına, İtalyanların ise bu konuda daha dayanıklı olduklarına inanır. Bu itkiyle, ilk ölüm gerçekleştiği, yani üvey ananın kellesi sepete düştüğü vakit gulugululanan sevinç ve neşe çığlıkları üzerinde pek durmayacak ve sadece, "Cellatbaşı kesik başı halka gösterdi, sonra da siyah tafta peçeye sardı," demekle yetinecektir.

Tümünü dillendirmekle akıllar hayran kalır. Güneş o gün, yani 11 Eylül 1599 Cumartesi günü, çok yakıcıdır. Gelin görün ki, kimse bu kuğurdamalı şöleni kaçırmak istemediği için yerinden

kıyrdamamıştır. Sonunda pek çok kişi de hummaya tutulmuştur. Saat on dokuzda her şey bittiği ve ibadullah dağıldığında, havasızlıktan boğulanlar olduğu da saptanmıştır. Çoğu atların ayakları altında ezilmiştir. Gündüz ölmeyenler de, mutluluğun çokluğundan, geceleyin yatakta iken şanlı ölüm köprüsünden geçmeye seyirtmişlerdir.

Biz buralarda çok eğlenmeyelim. Hızlı hızlı yürüyerek ve de koşarak Londra'ya uzanalım. Orada da başka bir seyir, başka bir festival var. 1800 yıllarında olduğumuza göre –evet bu kez 1800 yılı divanına durduk– Newgate Cezaevi bahçesinde Jerry Brown'ı, Gay Jem'i ve de iki başka alınyazısı düşkününü sallandıracaklar.

Jerry Brown, başına gece hırsızlarına özgü külâhı geçirebilmek için, eli ağzına uygun bir kadını bıçaklamıştır. Üstelik bunu, Tanrı'nın kullarına “Dinleyin” dediği günde, pazar günü yapmıştır. Suçunun ağırlığı buradan kaynaklanıyordur.

Jerry, Londra'nın doğusunda yaşıyorsa, Gay Jem de batı-sındadır. Baharat alışverişinde üst köşe bir yere kurulmuştur. Kumar oynamayı, bahse girmeyi çok seviyordur. At yarışlarına baygındır. Metreslerinin sayısı ise hesaba gelmez. Nedir, dolandırmadığı, kafese koymadığı insan kalmamıştır. Sonunda da yaşam yasağına toslamıştır.

Ölümün bayrak ve fener edileceği cezaevinin çevresindeki coffee house'lar, meyhaneler, oteller o gün alarsabah vergisiz yüreklerle dolmuştur. Para babaları pencere önlerine kış etmişlerdir. Sokakta çığırkanlar şöyle bağıırıyordur:

– Hadi koşun. Boynuna honolulu takmış odalar, demirli demirsiz masalar, göz kamaştırıcı dikiz tüneleri. Hepsi burada. Koşun. Kalmadı, kalmadı!

Birden cezaevinin çanı çalmaya başlar. Seyirciler suspus olmuştur. Kapı açılıp da alay, yüzünü gösterince Londralılar bu kez cızırtılı bir “Ah” çekerler.

En önde başpapaz. Arkasında kolluk uzmanları ki, bugün için bayramlıklarını giymişlerdir. Külöt pantol, uzun konçlu ço-

rap, serasere kürlü gocuk ve tüylü şapka. Geriden gelen arabada da dünya urbacığını ahret urbacığıyla değiştirmeye alesta dört ağucuklu.

Ha bakın, Gay Jem sinekkaydı tıraş olmuş, üstüne de en gay-gaylı giysilerinden birini geçirmiştir. Ellerinde beyaz eldiven. Baskındaki peruka da kıvrır mı kıvrır. Kalabalıktan biri:

– Hıh, bir çiçeği eksik. Yakasına bir de onu kondurmalydı.

Jerry Brown'ın yanındaki yaşam kurbanı kalabalığı görünce ağlamaya başlamıştır. Jerry onu eliyle dürtükler:

– Alçak, utanmıyor musun? Sen kim, asılmak kim?

Şimdi artık ciğerlerine bit düşmüş dört yargılı ölüm kerevetinin üstündedir. Cellatbaşı, aferin ona, hepsini sıraya dizer. Onlar da bir ilahi söylemeye durur.

Bunlar elden ele geçirilip pay edilemeyecek dakikalardır. Sonunda kolluk azmanlarının en babayiğidi işareti çakar.

Bir cıvata döner. Kerevetin tabanı açılır. Aynı zamanda dört kurban ölüm surfunun figürlerini başlatır.

Sözün monopolye hakkını kullanmak gerekirse, binlerce ağızdan bir vaveyla kopar. Bu bir anlık bir duygudur. Daha sonra, fırska, gündoğusu ve de poyraz almış olan ibadullah, sıraya girerek, asılmışların ayaklarına, ellerine dokunmaya pervaz eder. Böylece saralarından ya da başka hastalıklarından şifa bulacaklarına inanarak memnun olurlar.

En sonu, kalabalık yollara düşer. Bu, bir cambazhanenin boşanıdır. Evlerine dönmeyenler, meyhanelere sığınanlar.

Biz bunları yazıyoruz ama, bir elimizi de yüreğimize bastırarak, başımızı da soğuk su hortumunun altına tutarak anlatıyoruz.

16. yüzyıl Almanya'sının satırı vardır. Bunu Penz, Aldegreve ve de Lucas Cranach'ın oymalarında, gravürlerinde izleyebilirsiniz. İtalyanların mannaja'sına karşı ise İskoçlar maiden'lerini çıkarır.

Bu kez biraz aşağı kayarak Fransız Devrim yıllarına çengel atacağımıza göre –evet yapılacak başka bir iş yoktur– Fransızlar da giyotinlerini konuşurmaya başlayacaktır.